

KREDIT PORTFELI TUSHUNCHASI VA UNING TARKIBI**Teshaboyev Jamshidbek Qudratilayevich***Andijon davlat texnika instituti**Buxgalteriya hisobi va menejment**kafedrasi assistent o'qituvchisi***Xalilov Anvarjon Ergashboy o'g'li***Andijon davlat texnika instituti Muhandislik**iqtisodiyoti va boshqaruv fakulteti**Bank ishi va auditi 4-kurs talabasi*

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada kredit portfeli tushunchasi, uning bank faoliyatidagi o'рни hamda tarkibiy tuzilmasi atroflicha o'rganilgan. Kredit portfeli tijorat banklari faoliyatining asosiy moliyaviy ko'rsatkichlaridan biri bo'lib, u bank tomonidan ajratilgan kreditlarning miqdoriy va sifat jihatdan shakllangan yig'indisidir. Kredit portfelining to'g'ri shakllanishi nafaqat bankning rentabelligi, balki uning moliyaviy barqarorligi va xavf-xatarlarni boshqarish darajasiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Maqolada kredit portfeli tarkibining asosiy elementlari – iste'mol kreditlari, investitsion kreditlar, qisqa va uzoq muddatli qarzlar, shuningdek, ta'minot darajasiga ko'ra tasniflangan kredit turlari tahlil qilinadi. Shuningdek, kredit portfelining diversifikatsiyasi, sifati, tuzilmasi va ularni tahlil qilish usullari, shuningdek, bank risklarini boshqarishdagi o'рни yoritilgan. Tadqiqot davomida bank kredit portfeli samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan bo'lib, ularning amaliy qo'llanilishi bank tizimi faoliyatining yanada mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Foiz stavkasi, kredit, depozit, pul-kredit siyosati.

ПОНЯТИЕ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ И ЕГО СТРУКТУРА

Аннотация. В данной научной статье всесторонне рассматриваются понятие кредитного портфеля, его значение в деятельности банков, а также структура и составные элементы портфеля. Кредитный портфель является одним из основных финансовых показателей деятельности коммерческих банков и представляет собой совокупность выданных кредитов, сформированную с количественной и качественной точек зрения. Корректное формирование кредитного портфеля оказывает непосредственное влияние не только на рентабельность банка, но и на его финансовую устойчивость, а также уровень управления рисками. В статье подробно анализируются ключевые элементы структуры кредитного портфеля — потребительские и инвестиционные кредиты, краткосрочные и долгосрочные займы, а также классификация кредитов в

зависимости от степени обеспечения. Также освещены вопросы диверсификации портфеля, оценки его качества, структуры и методов анализа, а также роль кредитного портфеля в управлении банковскими рисками. В результате исследования разработаны предложения по повышению эффективности кредитного портфеля коммерческих банков, практическое внедрение которых будет способствовать дальнейшему укреплению банковской системы.

Ключевые слова: Процентная ставка, кредит, депозит, денежно-кредитная политика.

THE CONCEPT OF CREDIT PORTFOLIO AND ITS STRUCTURE

Abstract. This scientific article provides a comprehensive analysis of the concept of a credit portfolio, its role in banking operations, and its structural composition. The credit portfolio is one of the key financial indicators in the activities of commercial banks, representing a set of loans issued by the bank, assessed in both quantitative and qualitative terms. The proper formation of the credit portfolio directly affects not only a bank's profitability but also its financial stability and risk management capabilities. The article examines the main components of the credit portfolio structure—such as consumer loans, investment loans, short-term and long-term lending, as well as classifications of credit based on levels of collateral. In addition, the study addresses portfolio diversification, quality assessment, analytical methods, and the credit portfolio's role in bank risk management. Based on the research findings, a set of proposals has been developed to improve the efficiency of credit portfolio management. Their practical implementation is expected to contribute to the further strengthening of the banking system.

Keywords: Interest rate, credit, deposit, monetary policy.

Kirish. Zamonaviy bank tizimida kredit operatsiyalari muhim o'rin egallab, tijorat banklari faoliyatining asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Aynan kreditlar orqali banklar iqtisodiyotdagi bo'sh pul mablag'larini jalb etib, real sektor faoliyatiga yo'naltiradi. Kredit faoliyatining miqyosi va sifati bankning umumiy moliyaviy holatiga, daromadliligiga hamda xavf-xatarlarga bardoshlilik darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bu jarayonda kredit portfeli alohida e'tiborga loyiq bo'lib, u bank tomonidan berilgan barcha kreditlarning tizimli yig'indisini ifodalaydi. Kredit portfeli bank aktivlarining asosiy qismini tashkil etadi va uning shakllanishi, tuzilmasi, diversifikatsiyasi va sifati bank muvaffaqiyatining muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Kredit portfeli nafaqat bank daromadlarining asosiy manbai, balki u bank duch keladigan moliyaviy risklarning ham asosiy manbasi sifatida e'tirof etiladi. Shu sababli, ushbu portfelni tahlil qilish, samarali boshqarish va uning tarkibini ilmiy

asosda o'rganish har qanday moliyaviy tashkilot faoliyati uchun dolzarb masala hisoblanadi. Mazkur ishda kredit portfeli tushunchasi, uning iqtisodiy mohiyati, asosiy tarkibiy qismlari, tasnifi va portfel samaradorligini ta'minlovchi omillar nazariy jihatdan ko'rib chiqiladi. Shuningdek, kredit portfelining bank barqarorligiga va moliyaviy tizimga ta'siri tahlil qilinadi.

METODOLOGIYA. Kredit portfeli — bu tijorat banki tomonidan ajratilgan barcha kreditlar yig'indisining tizimli ko'rinishidir. Bunda kreditlar miqdori, muddati, ta'minoti, maqsadi, qaytaruvchanlik darajasi va boshqa jihatlar hisobga olinadi. Kredit portfeli bank faoliyatining asosiy elementlaridan biri bo'lib, uning holati bankning moliyaviy barqarorligi, rentabelligi va risk darajasi haqida muhim ma'lumot beradi. Iqtisodiy adabiyotlarda kredit portfeli odatda "bank aktivlarining kreditga yo'naltirilgan qismi" sifatida talqin qilinadi. Ya'ni, bu bank tomonidan jismoniy va yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar yig'indisidir. Kredit portfeli faqatgina kredit miqdorini emas, balki ularning sifat ko'rsatkichlarini ham o'z ichiga oladi.

Bank kredit portfeli iqtisodiyotda kapital harakatini ta'minlab, ishlab chiqarish, tadbirkorlik va iste'mol sohalariga bevosita ta'sir o'tkazadi. Moliyaviy resurslar aynan ushbu portfel orqali real sektorga oqib o'tadi. Kredit portfeli qanday shakllangani bankning umumiy daromadlariga, riskga bardoshlik darajasiga va likvidligiga bog'liq bo'ladi. Shuningdek, kredit portfeli tahlili orqali bank faoliyatining xavfsizlik darajasi baholanadi. Portfeldagi muammoli kreditlar ulushi ko'paysa, bu moliyaviy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli banklar kreditlarni ajratishda ehtiyotkor yondashib, portfelni doimiy ravishda diversifikatsiya qilishga harakat qilishadi.

Kredit portfelining tarkibiy qismlari

Kredit turlariga ko'ra:

- Iste'mol kreditlari – jismoniy shaxslarning shaxsiy ehtiyojlari uchun (uy-joy, maishiy texnika, ta'lim va boshqalar) ajratiladi.
- Investitsion kreditlar – ishlab chiqarish vositalari, yangi korxonalar ochish, modernizatsiya kabi maqsadlar uchun yuridik shaxslarga beriladi.
- Qisqa muddatli kreditlar – odatda aylanma mablag'lar bilan bog'liq va 1 yilgacha muddatga ajratiladi.

Muddati bo'yicha:

- Qisqa muddatli – 12 oygacha;
- O'rta muddatli – 1 yildan 3 yilgacha;
- Uzoq muddatli – 3 yildan ortiq muddatga beriladi.

Ta'minot darajasiga ko'ra:

- Ta'minotli kreditlar – garov, kafillik yoki boshqa vositalar bilan sug'urtalangan kreditlar.

- Ta'minotsiz kreditlar – kafolatlar bilan ta'minlanmagan, lekin ishonchli mijozlarga ajratiladi.

Xulosa va takliflar

Xulosa qilib aytganda, kredit portfeli tijorat banklari faoliyatining yuragi hisoblanadi. U nafaqat bank aktivlarining asosiy qismini tashkil etadi, balki daromadlar manbai hamda moliyaviy xavflar markazi sifatida ham muhim o'rin egallaydi. Kredit portfelining to'g'ri shakllanishi, uning tarkibiy qismlarining muvozanatli taqsimlanishi, sifat darajasi va samarali boshqaruvi bank barqarorligi va raqobatbardoshligining asosiy kafolatlaridan biridir. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kredit portfeli bankning iqtisodiyotdagi faol ishtirokini belgilovchi muhim omil bo'lib, u ishlab chiqarish, investitsiyalar va iste'mol sohalariga moliyaviy oqimni yo'naltirish orqali iqtisodiy o'sishga turtki beradi. Ayniqsa, kredit turlarining to'g'ri tanlanishi, muddatlar bo'yicha muvozanatli taqsimoti va ta'minot darajasiga asoslangan yondashuv portfelning xavfsizligi va rentabelligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bois, zamonaviy banklar kredit portfelini shakllantirishda ehtiyotkorlik, diversifikatsiya va risklarni boshqarish tamoyillariga qat'iy amal qilishi zarur. Kredit portfeli holatini muntazam tahlil qilib borish, muammoli kreditlar ulushini kamaytirish, yuqori sifatli kredit siyosatini yuritish bank faoliyatining barqarorligi va moliyaviy tizimga bo'lgan ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy veb-sayti – www.cbu.uz
2. Xodjaev, A.A. "Bank ishi va uning asoslari", Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
3. Moliya va kredit: o'quv qo'llanma / Tahrir hay'ati rahbari: M. Mullajanov – Toshkent: IQTISOD-MOLIYA, 2021.
4. Mishkin, Frederic S. *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. Pearson Education, 2019.
5. Saunders, A., & Cornett, M. M. *Financial Institutions Management: A Risk Management Approach*. McGraw-Hill, 2021.
6. Zaynutdinov, Sh. "Pul va banklar", Toshkent moliya instituti nashriyoti, 2019.
7. Krugman, P., & Wells, R. *Macroeconomics*. Worth Publishers, 2018.